

**УПРАВЛІНСЬКА, ФІНАНСОВА
ТА МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕСТІЙКОЇ
ЕКОНОМІКИ**

МОНОГРАФІЯ

Дніпропетровськ
«Пороги»
2016

УДК 338.1:005.3
ББК У9(2)212

Рецензенти:

Ковальов Валерій Миколайович – д-р. екон. наук, професор, академік АЕН України, УНППІ Української інженерно-педагогічної академії

Петкова Леся Омелянівна – д-р. екон. наук, професор, Черкаський державний технічний університет

Череп Алла Василівна – д-р. екон. наук, професор, академік АЕН України, Запорізький національний університет

Головний редактор

Ковальчук Костянтин Федорович – д-р. екон. наук, професор, Національна металургійна академія України

Рекомендовано вченою радою Національної металургійної академії України (протокол № 3 від 28. 03.2016р.)

Управлінська, фінансова та маркетингова діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: монографія/ за заг. ред. К.Ф.Ковальчука – Дніпропетровськ: Пороги, 2016. - 516 с.

ISBN 978-617-518-074-7

Монографія виконана в межах комплексної теми дослідження «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146) і розрахована на широке коло вітчизняних фахівців, науковців, державних службовців. Представлено результати досліджень вчених з питань теорії, методики та практики управлінської, фінансової та маркетингової діяльності підприємств в умовах нестійкої економіки.

УДК 338.1:005.3
ББК У9(2)212

ISBN 978-617-518-074-7

© Колектив авторів, 2016

4. Піддубний І. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку / І. Піддубний, Л. Піддубна // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 52-60.
 5. Портер М. Конкуренція / Майкл Э. Портер [пер. с англ.] – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
 6. Стадник В. В., Йохна М. А., Соколюк Г. О. Стратегія диверсифікації в управлінні міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: монографія / В. В. Стадник, М. А. Йохна, Г. О. Соколюк. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 202 с.
 7. Торгунаков Е. А. Управление конкурентоспособностью предпринимательских структур в условиях трансформации рыночной среды: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством / Е. А. Торгунаков; Санкт-Петербургская академия управления и экономики. – Ст.-Петербург, 2011. – 30 с.
 8. Фролова В. Ю. Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. - № 2 (22). – С. 98-102.
 9. Scott В. US Competitiveness and the World Economy / В. Scott, G. Lodge. – Boston: Harvard Business School Press, 1985. – 642 p.
- © Андросова Т.В., Чернишова Л.О., Козуб В.О., Кот О.В.

1.2. Шляхи підвищення конкурентоспроможності регіону в галузевому розрізі на прикладі Сумської області

Поглиблення інтеграційних процесів у країні та включення її у глобалізаційні економічні процеси є умовою розвитку економіки як держави так і окремих регіонів. Регіони відіграють ключову роль у побудові конкурентоспроможної національної економіки. Фінансовий стан регіонів є основою економічної стабільності держави. Саме фінансовий стан є основним фактором забезпечення збалансованого суспільного розвитку регіону. Тому, необхідність стабільного регіонального розвитку набуває надзвичайно актуального значення в умовах сьогодення, що визначає потребу у вирішенні низки завдань, пов'язаних з економічною безпекою регіону.

Питанням розвитку регіону присвячено роботи значної кількості вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, а саме: З. С. Варналій, А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, В. П. Семиноженко,

Б. М. Данилишин, Гук Н. А., Єфремов К. І., Георгадзе Е. І., Коломійчук В. С., Колосюк А. А., Ткаченко В. Г. та інші [1-7, 13].

Не дивлячись на постійний інтерес до проблем соціально-економічного розвитку регіону питання економічної безпеки регіону задля підвищення його конкурентоспроможності залишаються недостатньо розробленими.

Подальша інтеграція України у світове господарство вимагає вироблення ефективних та дієвих механізмів регулювання економіки на регіональному рівні, зокрема забезпечення стабільного та конкурентоспроможного розвитку економіки регіону.

Аналіз діяльності галузей економіки є одним з основних етапів управління економічною безпекою регіону. У сучасних економічних умовах функціонування суб'єктів господарювання зростає роль аналізу факторів впливу на ефективність діяльності підприємств регіону, тобто виникає необхідність у проведенні моніторингу діяльності реального сектору економіки.

Регіон як адміністративно-територіальна одиниця – це сукупність підприємств, установ, організацій, які виробляють продукцію, виконують роботи та надають послуги [7].

Розвиток регіону – це багатоаспектний та багатомірний процес, який розглядається з точки зору різноманітних соціальних та економічних цілей. Навіть коли мова йде лише про економічний розвиток, він зазвичай розглядається у взаємозв'язку з соціальним розвитком. Соціально-економічний розвиток включає такі аспекти, як: ріст виробництва та доходів, зміни в інституційній, соціальній та адміністративній структурах суспільства, зміни у суспільній свідомості, зміни у традиціях та звичках [6, с. 71-72].

Завдання та пріоритети державної стратегії регіонального розвитку, напрямки сталого економічного та соціального розвитку регіону визначається Стратегією економічного та соціального розвитку Сумської області. Цей документ є сукупністю обґрунтованих довгострокових пріоритетів економічного розвитку та підвищення ефективності управлінського впливу на бізнес клімат, досягнення яких є передумовою розвитку соціально-гуманітарної сфери та підвищення якості комунальних та державних послуг.

Основні показники соціально-економічного розвитку регіону в динаміці представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники розвитку
Сумської області, за 2006-2014 рр.***

Показник	Рік								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Валовий регіональний продукт, млн. грн.	9566	12341	16210	16060	18333	22907	26190	26765	30397
- у розрахунку на одну особу, грн.	7814	10205	13569	13589	15668	19759	22772	23517	26943
Доходи населення, млн. грн.	11281	14965	20080	20318	24918	28100	32415	33469	35375
Продукція промисловості у фактичних цінах реалізації, млн. грн.	9021,1	10175,5	13437,6	12371,7	14703,2	16305,7	18374,4	17919,6	22850,0
Продукція сільського господарства, млн. грн.	2869,0*	2959,8*	3182,1*	3161,7	5751,8**	7860,1**	8227,8**	9413,0**	10323,3**
- рослинництво, млн. грн.	1546,9	1864,5	2150,1	2128,8	3798,5	5910,4	6183,4	7314,6	8226,3
- тваринництво, млн. грн.	1322,1	1095,3	1032,0	1032,9	1953,3	1949,7	2044,4	2098,4	2097,0
Експорт, млн. доларів США	513,7	682,0	812,4	657,5	568,3	926,0	1014,6	726,7	738,5
Імпорт, млн. доларів США	277,4	374,5	513,2	340,8	352,3	749,4	630,0	544,7	553,1
Кількість постійного населення, тис. осіб	1224,2	1209,3	1194,6	1181,8	1170,1	1159,3	1150,1	1141,1	1130,8
Кількість зайнятих (у віці 15-70 років), тис. осіб	542,2	543,1	543,8	500,1	497,0	518,9	519,6	515,9	481,4
Кількість безробітних (у віці 15-70 років), тис. осіб	45,8	44,3	43,7	62,2	59,2	52,0	49,0	42,8	50,6
Рівень зареєстрованого безробіття, %	7,8	7,5	7,4	11,1	10,6	9,1	8,6	7,7	9,5
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	857	1098	1472	1593	1866	2177	2503	2702	2877

* – у порівняльних цінах 2005 року;

** – у порівняльних цінах 2010 року.

*** складено автором

Сумська область є індустріально-аграрним регіоном України. Виробнича спеціалізація області пов'язана з видобутком енергетичних ресурсів, розвитком машинобудування, хімічної і нафтохімічної промисловості, переробних галузей сільського господарства. Сільське господарство представлене рослинництвом (виращування зернових культур, картоплі, цукрових буряків, інших технічних культур) та тваринництвом.

Економіка Сумської області є добре диверсифікованою, але її головними секторами залишаються промисловість і сільське господарство.

Для Сумщини основою економіки є промисловість, яка являється важливою сферою зайнятості населення та бюджетоутворюючою галуззю. Регіон має значний машинобудівний комплекс, який представлений рядом потужних підприємств.

Сумська область є одним із головних нафтогазовидобувних регіонів України. Паливно-енергетичний комплекс області представлено підприємствами з видобування паливно-енергетичних корисних копалин; виробництва продуктів нафтопереробки; постачання та збереження нафти, газу та нафтопродуктів; виробництва та розподілення електроенергії та газу.

Аграрний сектор області має значний потенціал для розвитку і є однією з провідних галузей економіки регіону. Сільське господарство Сумщини спеціалізується в рослинництві на виращуванні зернових і технічних культур, у тваринництві – на виробництві молока та м'яса великої рогатої худоби і свиней.

Наведені дані свідчать про стабільний економічний розвиток регіону. Досліджуючи стан соціально-економічного розвитку Сумської області не можна обійти стороною розгляд структурного складу економіки регіону.

За аналізований період спостерігаються внутрішні структурні зміни галузей економіки регіону, що свідчить про їх чутливість до зовнішніх економічних процесів, які потребують більш детального вивчення.

Так, використовуючи статистичні дані [8, 9], для аналізу процесів розвитку галузей економіки регіону, нами проведено таксономічний аналіз їх фінансового стану за 2006 – 2014 рр. Метою використання метода таксономії є отримання інформації

про наявність чи відсутність однорідності у сукупності об'єктів, що вивчаються [10, 11].

На основі статистичних даних розвитку галузей економіки Сумської області було отримано вихідні дані для розрахунку таксономічного показника коефіцієнту розвитку галузей економіки (табл. 2). Вихідними даними для оцінки динаміки розвитку галузей є коефіцієнти ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності.

Таблиця 2

Таксономічний показник коефіцієнту розвитку галузей економіки Сумської області, за 2006-2014 рр.*

Галузь економіки	Рік								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,47	0,49	0,25	0,05	0,17	0,33	0,48	0,29	0,34
Промисловість	0,68	0,59	0,26	0,21	0,19	0,25	0,35	0,32	0,34
Будівництво	0,70	0,68	0,09	0,39	0,42	0,21	0,42	0,38	0,38
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	0,58	0,54	0,24	0,22	0,22	0,33	0,12	0,17	0,19
Готелі та ресторани	0,42	0,33	0,56	0,35	-0,03	0,43	0,32	0,29	0,26
Транспорт і зв'язок	0,66	0,63	0,48	0,49	0,23	0,10	0,23	0,24	0,26
Фінансова діяльність	0,19	0,09	0,38	0,37	0,22	0,63	0,42	0,43	0,41
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	0,14	0,25	0,30	0,38	0,06	0,52	0,40	0,30	0,29

*складено автором

Ілюстрація динаміки таксономічного показника коефіцієнту розвитку галузей економіки регіону наведена на рис. 1.

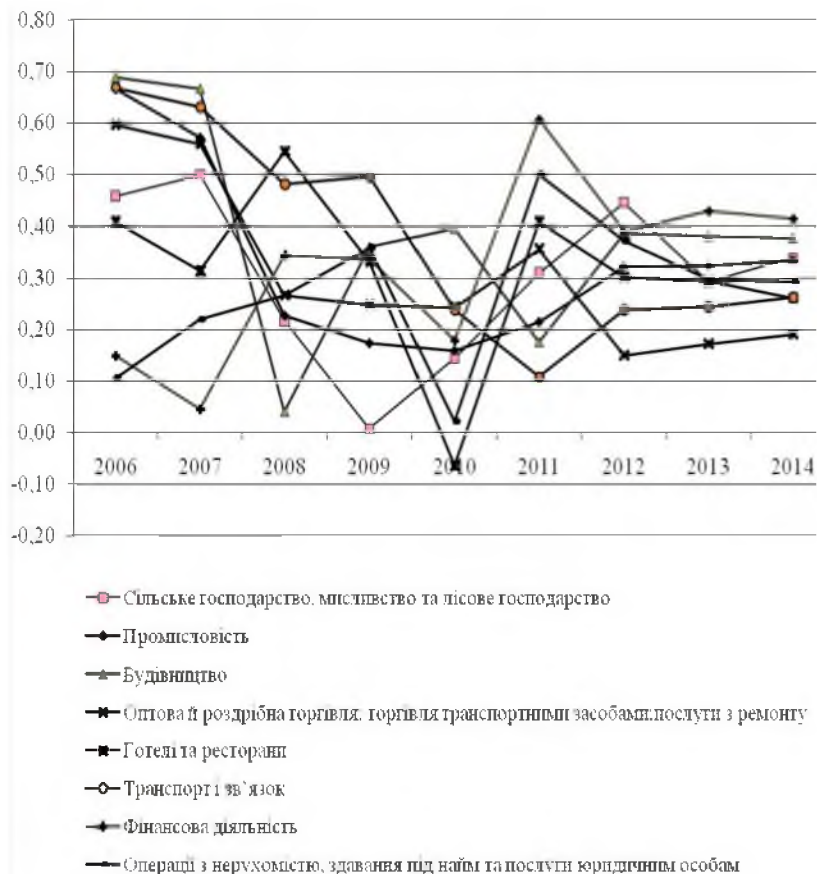

Рисунок 1. Динаміка таксономічного показника коефіцієнту розвитку галузей економіки Сумської області за 2006 – 2014 рр.*

* згруповано автором за даними [8, 9]

Таксономічний показник, побудований на базі значної кількості показників діяльності підприємств регіону синтетично характеризує зміну значень показників галузі. Динаміка коефіцієнтів таксономії ілюструє тенденції змін стану розвитку галузей. Наближення коефіцієнта таксономії до одиниці свідчить про покращення стану розвитку галузі та навпаки, віддалення

його значення від одиниці свідчить про погіршення фінансового стану.

За результатами проведених розрахунків можна зробити висновок, що кожній галузі економіки притаманні свої тенденції розвитку та рівень чутливості до змін в економічних процесах держави. Так, таксономічний показник розвитку будівництва та промисловості за період 2006-2014 рр. знизився у 2 та 1,8 рази відповідно. А транспорт і зв'язок за аналізований період втратили свої позиції, про що свідчить зниження показника розвитку у 2,5 рази. Таксономічний показник коефіцієнту розвитку сільського господарства, як однієї з провідних галузей регіону, демонструє стрибкоподібність розвитку, тобто схильність до впливу зовнішніх чинників.

Можна припустити, що значні коливання коефіцієнта таксономії за всіма галузями економіки, які спостерігаються за аналізований період, зумовлені світовою фінансовою кризою та її наслідками.

Висновки. Період світової кризи призвів до загострення негативних наслідків структурної регіональної політики, засвідчив неготовність регіону до фінансово-економічних викликів. Зміни міжнародної економічної кон'юнктури, глибоке ураження економіки України світовою фінансово-економічною кризою, політичні та суспільні зрушення висувають нові вимоги до завдань територіального розвитку.

Існуючі підходи щодо ретроспективного управління соціально-економічним розвитком регіону в умовах змін макроекономічних показників повинні містити в собі набір заходів, націлених на подолання соціально-економічних проблем, що склалися.

Підсумовуючи викладений матеріал можна зробити висновок, що комплекс забезпечення економічної безпеки регіону має визначатися пріоритетністю тієї чи іншої галузі в економічній системі.

Перелік посилань

1. Гук Н. А. Теоретичні підходи до управління економічною безпекою регіонів / Н. А. Гук [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/19_4/278_Guk_19_4.pdf
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
 3. Дутченко О.О. Підвищення конкурентоспроможності регіонального розвитку шляхом забезпечення економічної безпеки регіону на прикладі Сумської області [Текст] / О. О. Дутченко, О. М. Дутченко // Молодий вчений. — 2014. — №5 (08). - С. 97-100
 4. Ефремов К. И. Вопросы оценки экономической безопасности региона / К. И. Ефремов, Е. И. Георгадзе // Вопросы статистики. – №2. – 2002. – С.57-59.
 5. Єпіфанов А.О. Регіональна економіка / А.О. Єпіфанов, І.В. Сало. – 2-ге видання. – К.: «Наукова думка», 2000. – 344 с.
 6. Коломійчук В. С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону / В. С. Коломійчук, Л. Т. Шевчук, С. Л. Шульц. – Тернопіль. – 2002.- 278с.
 7. Колосюк, А. А. Политика государственного регулирования социально – экономическим развитием региона / А. А. Колосюк // Экономика Крыма. - 2011. - № 2 (35). - С. 69-72.
 8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу : [//www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
 9. Офіційний сайт Головного управління статистики України у Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу : [//http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/](http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/).
 10. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях / В. Плюта ; пер. с польск. В. В. Иванова. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 175 с.
 11. Саблина, Н.В. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия [Текст] / Н.В. Саблина, В.А. Теличко // Бизнес Информ – № 3. – 2009. – С. 78 – 82.
 12. Стратегія економічного та соціального розвитку Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу : [//http://sm.gov.ua/ru/oda/uk/3114](http://sm.gov.ua/ru/oda/uk/3114)
 13. Ткаченко В. Г. Экономическая безопасность Украины в условиях рыночных трансформационных процессов / под ред. В.Г. Ткаченко, В. И. Богачева. – Ровеньки-Луганск: «Наука», 2007. – 330с.

© Дутченко О.О.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

РОЗДІЛ 1. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ, САНАЦІЄЮ ТА РЕКТРУКРУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ

- 1.1. Андросова Тетяна Василівна - к.е.н., професор,
Чернишова Лариса Олексіївна - к.е.н., доцент,
Козуб Вікторія Олександрівна - к.е.н., доцент,
Кот Олена Володимирівна - к.е.н., доцент,
Харківський державний університет харчування та торгівлі
- 1.2. Дутченко Олена Олегівна - к.е.н.,
Українська академія банківської справи
- 1.3. Орєва Екатерина Валериевна - к.э.н., доцент, .
Козенков Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент,
Национальная металлургическая академия Украины
- 1.4. Алексеев Ігор Валентинович - д.е.н., професор,
Бондарчук Марія Костянтинівна - д.е.н., професор,
Волошин Оріся Павлівна - к.е.н., доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
- 1.5. Лачкова Людмила Іванівна - к.е.н., професор,
Лачкова Вікторія Миколаївна - к.е.н., доцент ,
Бобро Інна Вікторівна - асистент,
Харківський державний університет харчування та торгівлі
- 1.6. Рекова Наталія Юріївна, д.е.н., професор,
Донбаська державна машинобудівна академія МОН України,
Левшова Юлія Олександрівна, к.е.н., ТОВ «ДТЕК-Сервіс»

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ АПК

- 2.1. Федосєєва Ганна Степанівна - к.е.н., доцент,
Миколаївський національний аграрний університет
- 2.2. Калюжна Олена В'ячеславівна - к.е.н., доцент,
Галунець Наталія Іванівна - аспірант,
Миколаївський національний аграрний університет
- 2.3. Ушкаренко Юлія Вікторівна - д.е.н., професор,
Херсонський державний університет

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ, САНАЦІЄЮ ТА РЕКТРУКРУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ	
1.1.Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: системний підхід	5
1.2.Шляхи підвищення конкурентоспроможності регіону в галузевому розрізі на прикладі Сумської області	15
1.3.Управление интегрированным развитием предприятий: стратегический аспект	23
1.4.Розроблення класифікатора елементарних циклів управління в умовах санації для різних структур підприємницького бізнесу	31
1.5. Організація управління санацією підприємства	40
1.6. Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень щодо реструктуризації енергетичної компанії в межах промислового регіону	56
	73
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ АПК	
2.1. Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сектору України на світовому ринку аграрної продукції	73
2.2. Механізм стратегічної адаптації аграрних підприємств до умов світового продовольчого ринку	80
2.3. Управлінська діяльність кооперативних підприємств в умовах нестійкої економіки	89
2.4. Когнітивні умови фінансового забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства	98
2.5.Фінансовий контролінг в аграрному секторі економіки: теоретико-методологічні та практичні підходи дослідження й розвитку	106
2.6.Методичні підходи до оцінки можливості залучення банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами та ефективності їх використання	121

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**УПРАВЛІНСЬКА, ФІНАНСОВА
ТА МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ НЕСТІЙКОЇ ЕКОНОМІКИ**

МОНОГРАФІЯ

Головний редактор
Ковальчук Костянтин Федорович - д.е.н., професор, декан факультету
економіки та менеджменту Національної металургійної
академії України

Редактор Сокиринська І.Г., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів

Відповідальний за випуск Вишнякова І.В., к.е.н., доцент
e-mail: vichnykova@mail.ru

*Матеріали подано в авторській редакції.
При повному або частковому відтворенні матеріалів даної монографії
посилання на видання обов'язкове
Висловлені у виданні думки належать
виключно авторам*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк.29,99. Тираж 300 пр. Зам. № 41
Видавництво «Пороги», 49000, м. Дніпропетровськ,
пр. Дмитра Яворницького, 60
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК №7 від 21.02.2000 р.